VERKENNEN VAN VOLKSBUURTEN – HEERLEN

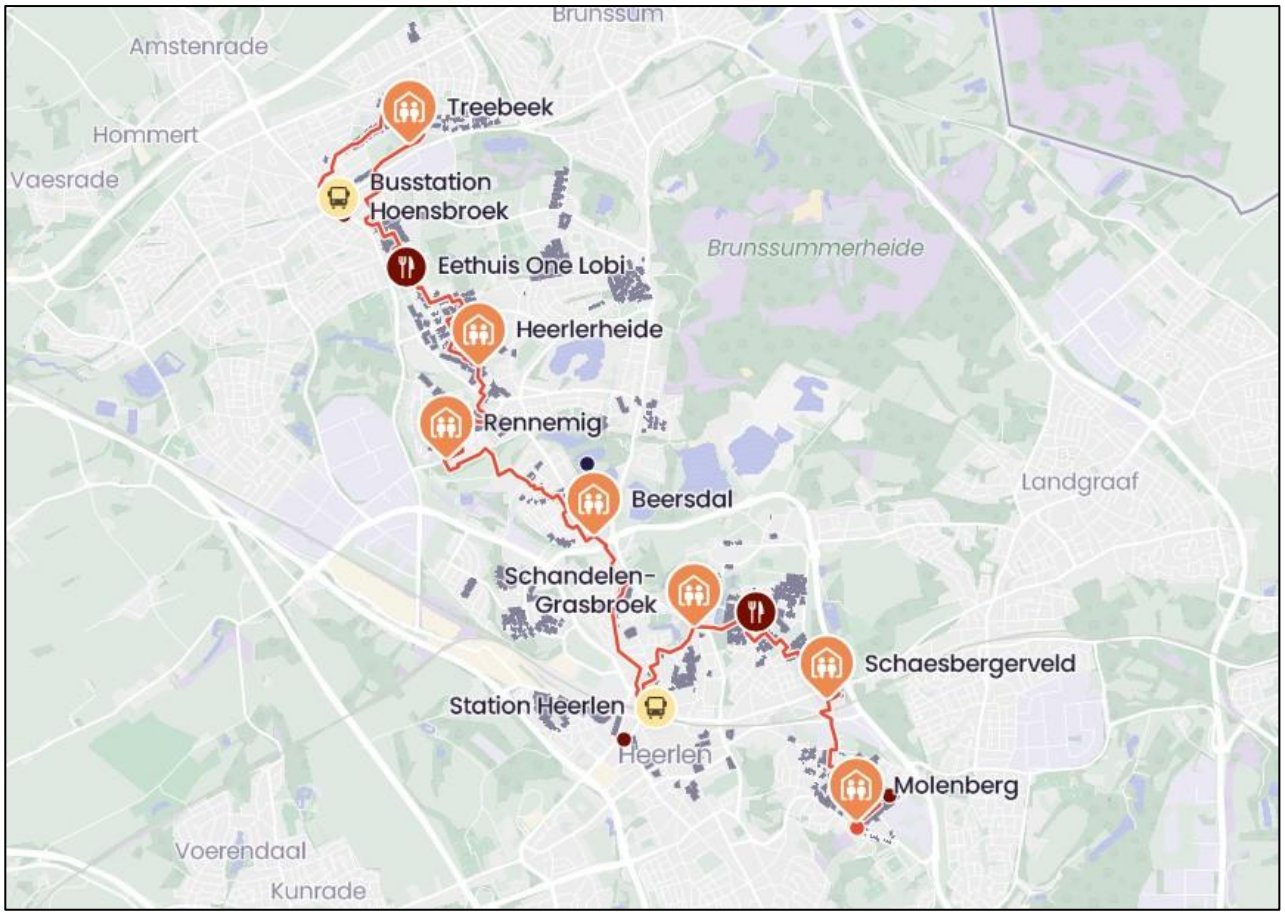
Beginpunt: Bushalte Guido Gezellestraat
Eindpunt: Busstation Hoesbroek
Lengte: 15 kilometer
Website: KLIK HIER
Openbaar vervoer: Bushalte Guido Gezellestraat en Busstation Hoesbroek
De route is in te delen in twee stukken van ongeveer 5 en 10 kilometer. Neem hiervoor bij station Heerlen Arriva bus 4 naar beginpunt bushalte Guido Gezellestraat of naar eindpunt Busstation Hoesbroek.

De ontwikkeling van Heerlen en omliggende regio loopt parallel met de opkomst eind 19^{e} eeuw van de steenkoolmijnen en sluiting daarvan rond 1970. Direct naast de mijnen verschenen koloniën met sociale huurwoningen voor de mijnwerkers. Met vaak grote invloed van de katholieke kerk. De heilige Barbara als beschermvrouwe en monseigneur Henri Poels als voorman en aanjager van woningbouwverenigingen en welzijnswerk. Heerlen en het daaraan vastgegroeide Brunssum zijn onderdeel van Parkstad Limburg, het voormalige mijngebied. Beide gemeenten tellen nu samen zo’n 62.000 woningen, waarvan een derde deel door woningcorporaties verhuurd wordt. De gemeente zijn relatief vergrijsd en tellen samen zo’n 115.000 inwoners.

Verkennen van volksbuurten – Heerlen
3 mei 2026

Overzichtskaart

Verkennen van volksbuurten – Heerlen
3 mei 2026

Algemeen

Deze wandeling door het voormalige mijnbouwgebied loopt van het zuidoosten in de gemeente Heerlen naar het noordwesten in de gemeente Brunssum. Onderweg zal blijken dat het niet om het meest welvarende deel van ons land gaat, maar wel het meest vriendelijke en gastvrije. Overal nog restanten en verwijzingen naar de mijnhistorie. De volksbuurtverkenner start in het zuiden aan de Kerkraderweg in de wijk Molenberg (A). Een fraai gerenoveerd tuindorp uit het begin van de vorige eeuw.

Richting noorden volgt met Leenhof in de wijk Schaesbergerveld (B) het eerste gebied met woningen van het type vier-onder-een-dak in Lotharingse bouwstijl. Geheel naar de voorkeur van de directeur van de mijn. Verder richting westen naar Maankwartier (C): exotische architectuur en stedenbouw, bedoeld om het verloederde stationsgebied te reanimeren.

Daarna verder richting noorden naar de wijk Beersdal (D). Een grote kolonie (klemtoon op ‘lo’) voor mijnwerkers. Rond 1920 gebouwd in opdracht van een mijnbouwonderneming voor de eigen ‘koempels’. Vervolgens wandelt de volksbuurtverkenner via onder meer de jaren ’80 wijk Groot Rennemig (E) met zijn bloemkoolstructuur richting Heerlerheide (F). Hier aan de ene kant een typisch vroeg na-oorlogse wederopbouwgebied. Met alle bekende uitdagingen op fysiek en sociaal vlak. Versus het idyllische Passart als romantisch vooroorlogs tuindorp.

De volksbuurtverkenner eindigt in het noorden in Treebeek (G) bij het busstation aan de Emmaweg. Een prachtig park ter plaatse van de voormalige Staatsmijn Emma. Het Treebeekplein in deze kolonie voor de mijnwerkers van ‘de Emma’ is een juweeltje.

Verkennen van volksbuurten – Heerlen
3 mei 2026

Overzicht volksbuurten

A – Molenberg
Deze wijk op de gelijknamige heuvel kwam in het interbellum tot stand. De regie lag bij het in 1911 opgerichte ‘Ons Limburg’, een koepelorganisatie voor katholieke woningbouwverenigingen. Huisvesting voor mijnwerkers. Architect Jan Stuyt - boegbeeld van de katholieke zuil- ontwierp een klassiek tuindorp. Mooi ontworpen straatprofielen en pleinen, waarbij de bebouwing op bescheiden wijze de begrenzing vormt. De kruisingen bevatten de meeste verrassingen. Door wijkende bebouwing ontstaat op de kruising van de Potgieter- en Roemer Visscherstraat een mooie groenvoorziening en speelplaats. Het gebied is respectvol gerenoveerd. Aan de noordzijde is in de jaren ’50 van de vorige eeuw de Witte Wijk toegevoegd. Een veel meer open verkaveling in een groene woonomgeving. Op de noordhelling van de Molenberg en daardoor allerlei verrassende hoogteverschillen en doorkijkjes.

B – Schaersbergerveld
De geschiedenis van Schaesbergerveld hangt sterk samen met de steenkoolmijnen en de komst van arbeiders uit binnen- en buitenland. De buurt ligt op de grens tussen Heerlen en het voormalige Schaesberg. De eerste woningen voor mijnwerkers in Heerlen werden rond 1900 gebouwd in de zogenaamde periode Honigmann. Vernoemd naar broers die een grote rol speelden bij de vroege fase van ontwikkeling van de mijnen waaronder de Oranje Nassau 1. Van 1908 tot1920 volgde De Wendelperiode, genoemd naar de uit Lotharingen afkomstige familie De Wendel, de opvolgende eigenaar van de Oranje Nassau 1. Zij introduceerde de Lotharingse bouwstijl: een combinatie van schoon metselwerk en pleisterwerk. Zoals in Leenhof. Vier woningen rug-aan-rug zoals in het Agnetapark in Delft of het Snouck van Loosenpark in Enkhuizen. Geen eigen achtertuin, alleen voor- en zijtuin. En daardoor een rommelig straatbeeld met veel eigen erfafscheidingen en bouwsels.

C – Schandelen-Grasbroek
De wijk ligt juist noordelijk van het centrum en station van Heerlen. Met daar het Maankwartier. Bedoeld om het verloederde stationsgebied te reanimeren. Het ontwerp van kunstenaar-filosoof Michel Huisman bevatte mediterraan of oriëntaals aandoende architectuur. Het gevarieerde gevelbeeld met bogen, poorten, loggia’s, arcades en trappartijen plus het gebruik van gepatineerde verftechnieken suggereert een organisch ontstaan stadsdeel. Bijzonder fraai is het Lange Jan Park -de bijnaam van de markante toren van de voormalige Oranje Nassaumijn 1– aan de Aurora. Lange Jan was het broertje van Lange Lies. Zuidelijk hiervan het grootschalige wooncomplex uit 1982. Inmiddels verheffing door ‘streetart’. Door 3.700 liter kleurige verf op gevels, woningrenovatie en bewonersparticipatie kregen de gebouwen een heel andere uitstraling. Met de prikkelende kopgeveltekst ‘in het hart van elke winter leeft een trillende lente’.

D – Beersdal
De wijk is beschermd stadsgezicht. Deze kolonie (klemtoon op 'lo') voor mijnwerkers kwam rond 1920 tot stand in opdracht van de mijnbouwonderneming Oranje Nassau 1. Bedoeld voor mijnwerkers die daar werkten. Het Beersdalplein vormt het groene hart van de wijk. De familie De Wendel, eigenaar van de Oranje Nassau 1 introduceerde de Lotharingse stijl. Gemetselde vlakken omlijst door gepleisterde banden. Of juist het omgekeerde: gepleisterde vlakken met daaromheen gemetselde banden. Totaal 96 woningen van het type twee-onder-een-kapwoningen met een wolfs- of mansardedak. Plus 196 woningen van het type vier-onder-een kapwoningen met een schilddak. Bij dit type ontbreekt een eigen achtertuin met privacy. Alleen een voor- en zijtuin. Dat verklaart de diversiteit aan erfafscheidingen en bouwsels. Nog slechts een klein deel van de woningen is in corporatiehanden.

E – Rennemig
Aan de zuidzijde van de Rennemigerstraat een kolonie –Oud-Rennemig– voor mijnwerkers van rond 1900. Woningen in Lotharingse stijl van het type twee-onder-een-kapwoningen. Een groene woonomgeving die vloeiend overloopt naar het parkachtige restgebied tussen Beersdal en Rennemig in. Noordelijk van de Rennemigerweg ligt Nieuw-Rennemig, een woonwijk uit de jaren '80 van de vorige eeuw. Niets verwijst nog naar de mijnhistorie. Dat was op dat moment een gesloten boek. Helemaal in stijl met de opvattingen van de bouwperiode. Slingerende ontsluitingswegen -Fossielenerf en Ammonieterf- voor doorgaand verkeer en vervolgens doodlopende aftakkingen. Hier is de auto te gast. Je kunt er gemakkelijk verdwalen. Veel variatie in woningtypen met een diversiteit aan woningontsluitingen. Veel kleine groengebieden en speeltuintjes. Bakstenen gevels en met betonpannen gedekte hellende daken zorgen weer voor eenvormige, bijna saaie uitstraling.

F – Heerlerheide
Het van oorsprong agrarische Heerlerheide explodeerde na opening van de Staatsmijn Emma in 1911 en de Oranje Nassau in 1917. In het Corneliuspark in het compleet vernieuwde centrum het fraaie gedenkteken D'r Koeëlman: de kolenman. Juist noordelijk van het centrum van Heerlerheide woningbouw in de beste traditie van de wederopbouw. De herstructurering is volop gaan. Stempels met zich steeds herhalende patronen bouwblokken. Veel groen, maar net zoveel verwaarloosde onprettige plekken. Aan de Eikstraat een in Zuid-Limburg veel voorkomend woningtype. Een vanaf de achtergevel met trap bereikbare kelder, aan de voorgevel een bordesje met drie voordeuren: één voor de brede woning op de begane grond en twee voor de beide maisonnettes hierboven. De Passart vormt de noordelijke grens van Heerlerheide. Een klassiek tuindorp uit het begin van de vorige eeuw. Het Plataanplein straalt de gemeenschapszin, eenvoud en rust van een Drentse Brink uit. Architecten waren Jos Cuypers en Jan Stuyt, passend binnen de Zuid-Limburgse katholieke traditie.

G – Treebeek

Deze wijk valt binnen de gemeente Brunssum. De Staatsmijn Emma lag op de locatie van het fraaie Emmapark. In het pad zelf dialect en vertaling van mijnwerkersjargon: koempel = mijnwerker, koelvader = begeleider, sjiek = pruimtabak, sjiech =dienst, sjtiel = stut en vitkoal – vetkool. Pal naast de mijn werd de kolonie Treebeek ontwikkeld. Een echt tuindorp uit de periode tussen beide wereldoorlogen in. Veel groen zodat de mijnwerkers ook een gezonde thuisbasis konden hebben. Fraai gerenoveerd met niet alleen aandacht voor woningen, maar ook de woonomgeving. Het Treebeekplein is compleet vernieuwd. Parkeren is keurig opgelost in ‘verdiepte koffers’ op beide koppen van het langwerpige plein. In het hart een cirkelvormige vijver en verder een grote wadi. Een gedenkteken op het Engerplein wijst op het lot van de joodse bevolking in de 2^{e} Wereldoorlog.